

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö

Maja Blomqvist

Anton Erickson

VT18

KURS: Examensarbete för förskollärare, 15hp

PROGRAM: Förskolläraryrket

HANDLEDARE: Eva Dahlqvist

EXAMINATOR: Håkan Sandgren

Författare: Maja Blomqvist, Anton Erickson

Titel: Barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö

Title: Childrens participation and influence in preschool's physical indoor environment

Antal sidor: 38

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie är att undersöka barns delaktighet och inflytande över den fysiska inomhusmiljön i förskolan. Det som undersöks i studien är vilket utrymme barnen ges för delaktighet och inflytande i planering, beslutstagande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö, samt hur förskollärarna själva uppfattar barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö. Studien bygger på en fenomenografisk kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer där utgångspunkten är det interaktionistiska och fenomenologiska perspektivet. Resultatet i studien visar på att grundläggande begrepp för att möjliggöra barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö är *närvarande och lyhördbet, föränderlig verksamhet*, samt *tillåtande och tillgänglighet*. Resultatet visar också på att förskollärarna upplever en rädsla över att ge barnen för lite delaktighet och inflytande över förskolans fysiska inomhusmiljö.

Sökord: delaktighet, inflytande, förskolans inomhusmiljö, förskola, förskollärare

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
BAKGRUND	3
Begrepp	3
Tidigare forskning	5
Styrdokument	9
Teoretiska utgångspunkter	11
SYFTE	12
METODBESKRIVNING	13
Metod	13
Urval	13
Genomförande och forskningsetiska överväganden	14
Databearbetning och analys	16
RESULTAT OCH ANALYS	17
Förskolläraernas uppfattning av barns delaktighet och inflytande	18
Förskolläraernas uppfattning av barns utrymme	22
Sammanfattning	27
DISKUSSION	28
Metoddiskussion	28
Resultatdiskussion	30
Vidare forskning	34
REFERENSER	35
Bilagor	

INLEDNING

Den fysiska inomhusmiljöns utformning på förskolan får betydelse för vad barn ges möjlighet till att göra och inte göra. Ger inte den fysiska inomhusmiljön barnen möjlighet till att göra det som de vill göra för tillfället, innebär det att barnen enbart kan göra detta då förskollärarna har lust och intresse för att möjliggöra det för dem. Detta kan innebära att intresset hos barnen svalnat när förskollärarna möjliggjort för intresset, därav blir aktiviteten mindre lustfylld (Åberg och Lenz Taguchi, 2005). "Det är vi pedagoger som organiserar hur dagarna ser ut på förskolan och därmed är det vi som har makten att ge eller ta ifrån barnens möjligheter till delaktighet när det gäller utformningen och innehåll under en dag." (Åberg & Lenz Taguchi, 2005, s.67). Hur barnen blir delaktiga i förskolans verksamhet beror helt enkelt på hur förskollärarna möjliggör det.

Och det räcker inte med en vacker pedagogisk genomtänkt miljö. Det måste finnas vuxna med visioner, som är nyfikna att förstå vad det innebär att vara barn i dag, som lyssnar på barnen, som är närvarande och kan utmana barns utforskande och undersökande. /.. / Om vi utgår från barns rätt kan jag se vilken otrolig vinst barnen gör som lärande och utforskande människor om de får vistas i miljöer där de vuxna har tänkt kring dess pedagogiska konsekvenser. /.. / Detta skapas inte av sig själv, bara för att miljön finns där. Det skapas av pedagoger och barn som i en spännande utmanande miljö förmår att välkomna, upptäcka och utmana varandra. (Kennedy, 2009)

Ovan lyder ett citat från Kennedys krönika från 2009 i tidningen *Förskolan*. Detta citat har väckt många tankar och funderingar under arbetets gång och citatet tar upp viktiga åsikter som varit till stor hjälp i denna studie. Studien undersöker barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö utifrån fem förskollärares uppfattningar. Precis som Kennedy (2009) nämner, krävs det av förskollärarna att de vågar ta ställning för förskolans roll i ett demokratiskt samhälle, där förskolans verksamhet utgör en plats där förskollärare och barn tillsammans förhandlar och tänker för att bli klokare.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) tar upp frågan om delaktighet i förskolan och nämner att det är viktigt att barnen får vara med och påverka utformningen av sin fysiska inomhusmiljö, och att utgångspunkten ska vara dess intressen, kunskaper, önskemål, utveckling och förutsättningar. Emilson (2008) visar i sin studie att barns möjlighet till inflytande i den pedagogiska verksamheten är beroende av förskollärarnas pedagogiska medvetenhet, kompetens och självinsikt. Hon visar även på att stark inramning och klassifikation ger mindre utrymme för barns delaktighet

och inflytande. Johansson och Pramling Samuelsson (2003) nämner även vikten av att i arbetslaget vara medvetna över hur verksamheten ser ut för respektive barn och hur barnen blir delaktiga och engagerade i den. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) och Sandberg (2008) betonar i likhet med varandra att utgångspunkten för utformandet av den fysiska inomhusmiljön ska ligga hos barnen och deras intressen och önskemål, samt möjliggöra och anpassa den fysiska inomhusmiljön utefter de olika aktiviteter barnen utövar. Granberg (2004) pratar om att förskolans verksamhet är till för barnen och därför skall utformas utifrån dem. Det är utifrån dessa texter som den huvudsakliga frågan uppkommit, huruvida förskollärarna uppfattar barnens delaktighet och inflytande över planeringen, beslutsfattandet och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö samt vilket utrymme barnen ges för detta?

Det lyfts fram i FN:s konvention om barns rättigheter, UNICEF Sverige (2009), att barn har rätt att uttrycka sin mening och bli lyssnade till samt barns rätt att få vara en del i beslutsprocessen. Detta är även något som lyfts av förskolans läroplan, Skolverket (2016), där det finns ett strävansmål om att förskolan ska sträva efter att varje barn ska utveckla sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation, samt utveckla sin förmåga att ta ansvar för förskolans fysiska inomhusmiljö.

I flertalet av de texter studien tagit del av rörande förskolans fysiska inomhusmiljö och barns delaktighet och inflytande, finner studien ett glapp mellan den fysiska inomhusmiljön och samspelet mellan förskollärare och barn i planering, beslutsfattande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö. Vi finner det relevant att utifrån detta få en större inblick i hur förskollärare upplever att de möjliggör barns delaktighet och inflytande i planering, beslutsfattande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö.

Tidigare forskare inom ämnet benämner den fysiska inomhusmiljön som *utvecklingsmiljö*, *lärmiljö*, *förskolemiljö* och *miljö*. I studien används begreppet *fysisk inomhusmiljö*. Titeln *pedagog* förekommer i tidigare forskning som redogörs i bakgrunden, men i studien används titeln ”förskollärare”.

BAKGRUND

Här presenteras studiens bakgrundsbeskrivning. Aktuella begrepp som uppkommit under studiens gång lyfts och förankras i litteratur. Här behandlas även tidigare forskning och styrdokument gällande studiens syfte samt teoriförankring.

Begrepp

Nedan presenteras aktuella begrepp som uppkommit under studiens gång och förankras i litteratur. De begrepp som studien behandlar regelbundet är *delaktighet*, *inflytande* och *demokrati*.

Delaktighet eller inflytande?

Öhman (2009) fokuserar på barns delaktighet och lyfter att delaktighet är något förbestämt, i ett gemensamt fokus. Inflytande däremot handlar om, enligt Westlund (2010), möjligheten att påverka sin vardag utifrån egna initiativ och val.

Vidare nämner Öhman (2009) att delaktighet och inflytande är två begrepp som har två olika betydelser, men som oftast används som synonymer till varandra. Westlund (2010) talar om att det är viktigt att barnen i förskolan får uppleva sig som delaktiga i verksamheten, för att sedan kunna stärka sitt inflytande. Detta kan tolkas som att delaktighet och inflytande går hand i hand, eftersom delaktighet leder till inflytande. Johannesen och Sandvik (2009) pratar om att inflytande handlar om gemenskap, samspel och respekt gentemot varandra.

För mig innebär delaktighet och inflytande att man är lyhörd för barnens uttryck, för att sedan låta barnets uttryck påverka situationen. Det är inte fråga om att barnet alltid får sin vilja igenom, utan att barnet blir förstätt, uppmärksammas och ges utrymme att visa sina intentioner. (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 32)

Åberg och Lenz Taguchi (2005) fokuserar på att barns inflytande inte handlar om att lämna över sitt ansvar, utan att barn och förskollärare tillsammans tar ansvar för förskolans verksamhet. Att ge barn inflytande över verksamheten innebär stora krav på förskollärarnas medvetenhet i val och syfte. "Vi ger barnen en röst, vi synliggör barnen och bjuder in till delaktighet, men vi får aldrig ge upp vårt ansvar som vuxna." (Åberg & Lenz Taguchi, 2005, s.43). Ges ansvaret som vuxen upp

skapas en osäker tillvaro för alla i verksamheten. Därav är det av yttersta vikt att tillsammans med arbetslaget har reflekterat över vad delaktighet och inflytande innebär (a.a).

von Wright (2009) behandlar begreppen delaktighet och inflytande i sin rapport, och poängterar att inflytande ofta tas upp i samband med demokratiska beslutsprocesser. Hon nämner att inflytande handlar om att få komma till tals, att få sin röst hörd men att det inte alltid betyder att få sin vilja igenom, utan att tillsammans komma fram till ett gemensamt beslut. Även Dolk (2013) och Westlund (2010) styrker att valfrihet inte är densamma som delaktighet och inflytande, utan att delaktighet och inflytande bör förstås i relation med demokratisynen.

Demokrati i förskolan

Åberg och Lenz Taguchi (2005) samtalar om att demokrati enbart blir möjligt om arbetslaget ständigt reflekterar över verksamheten tillsammans, där barnen står i fokus. Demokrati är inget som förskollärarna lär barnen utan något som blir i en ständigt pågående process som tillsammans byggs upp genom exempelvis samspel med andra förskollärare, respekt för allas olika åsikter och barn samt genom att låtas ta ansvar för sina egna handlingar. För att bygga upp detta demokratiska förhållningssätt och få barnen att förstå demokrati krävs det att förskollärarna tror på barnens förmågor (a.a).

Lindblad och Jansson (2016) liknar demokrati vid en miljö där barnen ges en röst, det vill säga att de erbjuds möjligheter att genom material kunna uttrycka sig.

Westlund (2010) hävdar att demokrati i förskolan bland annat handlar om hur barns inflytande knyts samman till leken, samspelet, samarbete och respekt för olikheter som finns. Westlund (2010) lyfter även begreppet *skendemokrati*, som bland annat handlar om 'de små valen' som förskolebarnen får. Små val kan vara att välja frukt vid fruktsamlingen. Sådana små val som egentligen inte har någon betydelse faller därför offer för skendemokratin. Däremot kan dessa små val vara bra för att visa barnen att det finns valmöjligheter och kan vara en introduktion inför större val i framtiden. Även Dolk (2013) lyfter begreppet *skendemokrati* i sin avhandling och lyfter att skendemokrati verkar uppstå på grund av att det inte finns så många områden som barn kan vara med och bestämma över. Barnens delaktighet och inflytande stannar vid de ytliga och vardagliga valen, och blir då en form av skendemokrati.

Tidigare forskning

Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2009) har gjort en studie med huvudfokus på förskolans fysiska inomhusmiljö utifrån olika kvaliteter och förutsättningar till lärande som skapas där. Utifrån kvantitativa metoder jämförde och studerade de ett större antal förskolors kvalitet. De använde sig utav Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS) som verktyg för att utvärdera förskolors kvalitet. De använde sig även utav enkäter, videoobservationer och samspeleobservationer. Detta gav flera olika resultat men det resultatet som är av intresse för denna studie är att förskolor med hög kvalitet har en fysisk inomhusmiljö som är rik på material, stimulans, interaktion, kommunikation och utmaningar. Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2010) har i sin studie fått fram resultat som visar att förskolan ses som en demokratisk och social arena där barn har förväntningar på sig om att utveckla social kompetens, samarbetsförmåga och sitt individuella lärande där de bland annat utvecklar självständighet, tillit till sig själva och respekt för varandra.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) har forskat om barns delaktighet i utformandet av den fysiska inomhusmiljön och lyfter att det är av stor vikt att den fysiska inomhusmiljön utformas efter barns intressen, kunskaper, önskemål, utveckling och förutsättningar. De nämner att barn i förskolan tillsammans med andra barn och förskollärare aktivt ska delta i beslut som rör utformningen av den fysiska inomhusmiljön, och tillsammans diskutera sig fram till trivseregler, samvaro, teman och innehåll samt möjliggöra att få välja aktiviteter och material. Det är i dessa beslutsfattande processer som barnen utvecklar sin förmåga att förstå och handla efter demokratiska processer. Även Sandberg (2008) understryker vikten av barns delaktighet och inflytande över utformandet av den fysiska inomhusmiljön, samt möjligheten att förändra den efter sina olika lekar. Hon har utifrån sina barnintervjuer kommit fram till att barn dras till de rum och fysiska inomhusmiljöer som de själva har haft inflytande över. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) lyfter att barn ska ha inflytande i förskolan och att de ska kunna ta egna initiativ. Barn ska kunna ta initiativ till lekar och olika aktiviteter i den pedagogiska verksamheten, därför är det viktigt att förskolans fysiska inomhusmiljö inte är statisk, utan att de ska kunna användas och förändras på ett flexibelt sätt beroende på barnens intressen och de aktiviteter som finns i verksamheten.

Barn ska vara delaktiga i sitt eget lärande och det är viktigt att barnen aktivt deltar i utformningen av den fysiska miljön. De olika rummen i förskolan skall arrangeras av lärare och barn tillsammans för att stimulera barnen till olika aktiviteter för lärande och temaarbete och för att möjliggöra självständiga val av lek, samtal och social samvaro. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999, s.94).

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) nämner att barnen ska kunna möblera om och skärma av utrymmen beroende på aktivitet eller funktion, samt att förskollärare och barn tillsammans kan hjälpas åt för att skapa utrymmen där barn kan få vara för sig själva. Förskolans uppdrag handlar om att fostra barn till demokratiska medborgare, vilket då förutsätter att barnen redan i förskolan ges inflytande och kan påverka sin egen situation och förskolans innehåll (a.a).

Björklid (2005) har gjort en kunskapsöversikt med syfte att dokumentera den fysiska inomhusmiljöns betydelse för lärandeprocesser. Hon nämner att lärandet sker hela tiden i alla fysiska inomhusmiljöer som barn möter. Björklid (2005) lyfter att det finns bristande forskning om förskolans fysiska inomhusmiljö. Den fysiska inomhusmiljön skapar både förutsättningar för lärandet, men också hinder, vilket sker när den fysiska inomhusmiljön upplevs som otillgänglig, otrygg och understimulerade. Vidare nämner Björklid (2005) att i Skollagen (2010:800), läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) och andra styrdokument är den fysiska inomhusmiljön inte särskilt reglerad, och pratar om att i det stora hela ska lokalerna vara ändamålsenliga, vilket är tolkningsbart och ställer inte så höga krav på hur den fysiska inomhusmiljön ska utformas. Därmed kommer ofta lokalerna i skymundan vid planering och utvärdering av den pedagogiska verksamheten. Det är nödvändigt att barn får erfarenhet av delaktighet och inflytande över den egna fysiska inomhusmiljön för att i sin tur kunna påverka samhället i framtiden (Björklid, 2005).

de Jong (2010) har i sin forskning visat på att den fysiska inomhusmiljön ofta tas för givet, och fokus hamnar istället mot individer och aktiviteter ur pedagogiska och didaktiska aspekter. de Jong (2010) nämner att om man, i enlighet med strävansmålen i förskolans läroplan, (Skolverket, 2016), tar barnens behov och intresse som utgångspunkt i planeringen och utformandet av den fysiska inomhusmiljön bör förskolorna runt om i landet se olika ut eftersom alla barn har olika intressen och behov.

Åberg och Lenz Taguchi (2005) lyfter begreppet *intresse* vid ett flertal tillfällen och lyfter att alla barn är intresserade av någonting men att alla barn inte är lika intresserade av allting. Därför är det förskollärarnas ansvar att se varje barns intresse och möjliggöra vidare utveckling för intresset. Detta lyfter barns olikheter och tillgång i gruppen och skapar meningsfulla sammanhang där barns olikheter blir till lärande (a.a).

Westlund (2011) har i sin licentiatuppsats om förskollärares arbete med förskolebarnens inflytande gjort en fallstudie utifrån två förskoleavdelningar. Westlunds studie har bidragit till att utmana förståelsen för vad arbetet med barns inflytande i förskolan kan betyda. Resultatet visar på att förskollärare använder sig av flera olika arbetsformer för att möjliggöra barns inflytande. Hon delar in dem i sex olika arbetsformer som berör handlingsutrymme för barnen. Arbetsformerna är: att

skapa möjligheter för samtal med barn, att stödja barns interaktion, en indirekt form av pedagogisk planering utifrån barns behov och intressen, att ge barn möjlighet till att välja och bestämma och till sist förskollärares möjliggörande för barns ansvarstagande.

Utifrån Westlunds (2010) forskning visade det sig att förskollärare på förskolan kan uppleva att det är svårt att ge barn ett ökat inflytande, och därför ibland tar avstånd från det. Detta nämner Westlund (2010) är en missuppfattning från förskollärarnas sida för vad barns ökade inflytande handlar om. Det handlar inte om att förskollärare inte längre får bestämma över verksamheten, utan att förskollärarna planerar verksamheten i gemenskap med barnen, det vill säga utifrån barns intressen (a.a).

I en norsk studie av Søbstad (2002) gjordes 110 barnintervjuer angående barns delaktighet och inflytande i förskolan, vilket resulterade i att 75% av barnen ansåg att det var förskollärarna som bestämde allt, medans endast fyra procent ansåg att de själva fick bestämma. Samma resultat visade Sheridan och Pramling Samuelssons studie (2001), där barn i förskolor av högre kvalitet ges större utrymme för inflytande och delaktighet. Barn fick större förhandlingsmöjligheter och utrymme i beslutsfattande processer. Barnen upplevde dock att det endast var över sig själva och sina handlingar de fick bestämma över, allt annat bestämdes av förskollärare. Sheridan och Pramling Samuelsson (2001) tolkade resultaten på två sätt, det ena som att barnen innerst inne vet att det är förskollärarnas som bestämmer, och det andra som att förskollärarna inte synliggjorde möjligheten till inflytande och delaktighet för barnen då de tog förgivet att barnen förstod detta.

Dolk (2013) har utifrån sin forskning om barns delaktighet fått fram vissa hinder och rädslor när det gäller den delaktigheten som förskollärare ger barnen. Hon skriver att förskollärarna i hennes studie talar om att barnen är för små för att förstå och på så sätt kan det bli ett hinder i delaktighetsprocessen. Dolk nämner att det finns en rädsla hos förskollärarna att ta upp svåra frågor med barnen så som delaktighetsfrågor. Dolk tar senare upp i sin avhandling att det kanske är förskollärarna som inte förstår. Hennes fältanteckningar visar på att förskollärarna vid vissa tillfällen inte alls förstår vad barnen egentligen är intresserade av. Vet inte förskollärarna vad barnen har för verkligt intresse blir det svårt att göra barnen delaktiga.

Bergström och Holm (2002) skriver om demokratiutredningar som gjorts på skolor i Sverige. De använder begreppet *dynamik* i sammanhanget att skapa dynamiska medborgarskap vilket handlar om att alla ska behandlas jämlika, uppleva deltagande samt erbjudas meningsfullt inflytande. Även Björklid (1990) tar upp dynamiken i samspel till demokrati, delaktighet och inflytande men även den fysiska inomhusmiljön. Hon nämner det dynamiska interaktionistiska perspektivet som framhåller samspelet mellan både personliga faktorer men även miljöfaktorer för att bedöma

individens beteende. Vidare talar hon att individen påverkar andra individer, individer påverkar den fysiska inomhusmiljön men också att den fysiska inomhusmiljön påverkar individen, vilket i sin tur innebär att samma fysiska inomhusmiljö kan påverka individer på olika sätt. Detta är ett fenomenologiskt synsätt som samspelar med den dynamiska interaktionismen. Den fysiska inomhusmiljön bör ses som ett föränderligt fenomen, då individen själv kan skapa sin inomhusmiljö i en redan bestämd miljö och på detta sätt kan det vara svårt att rikta ett beteende för den som skapar den fysiska inomhusmiljön som barn vistas i då alla individer kan uppleva den på olika sätt. Björklid (1990) nämner att det inte är en fråga om antingen miljö- eller individåtgärder när det gäller utvecklandet av en icke fungerande fysisk inomhusmiljö utan istället handlar det om ett samspel. Förskollärarna ska alltså inte förändra barnen om de inte fungerar i samspelet till en fysisk inomhusmiljö, men nödvändigtvis är det inte heller den fysiska inomhusmiljön i frågan som behöver förändras utan det handlar om ett samspel och ett diskussionstillfälle där nya idéer kan väckas och lösningar kan komma till liv. Vidare nämner Björklid (1990) att förskollärare har en viktig uppgift i att hjälpa barnen att skapa deras verklighet av omgivningen så mycket som det förmår. Med andra ord säger Björklid att förskolläraren sätter tydliga ramar men lyssnar in barnen och tillåter dem att komma till tals och skapa deras föreställningar inom dessa ramar. Vid vissa situationer måste förskolläraren vara mer vägledande och styrande medan barnet i andra situationer själv kan vara en aktiv undersökare och bygga upp sina föreställningar med det material som finns till hands (a.a.)

Olsson och Krook (1990) lyfter att en stor del av förskolebarnens inlärning är tillfällig och väl kopplad till händelser som sker i barnets omgivning samt hur den fysiska inomhusmiljöns utformning, utbud och åtkomlighet ser ut. Förskollärarens roll är delvis att handleda och möjliggöra barns samspeletsutveckling genom att planera och skapa en lärorik fysisk inomhusmiljö. Denna processen främjar barnens utveckling (a.a.).

Åberg och Lenz Taguchi (2005) påstår att barnen aldrig är fria från vuxnas påverkan, och att det är viktigt att som förskollärare är medveten om hur stor makt de har över barnen. Förskollärarna ska styra verksamheten med medvetenhet och ansvar om att barnen ska vara i fokus. Det är alltså förskollärarnas ansvar att göra barnen till huvudpersoner i förskolan. Åberg och Lenz Taguchi (2005) lyfter begreppet *hörstyrka* och nämner att det är av stor betydelse att förskollärare har god hörstyrka för att kunna skapa en förskola med ett demokratisk förhållningssätt där barn och vuxna samspelar över verksamhetens utformande. Åberg och Lenz Taguchi (2005) nämner även att det är förskollärarnas ansvar att ge barnen delaktighet och inflytande över verksamheten och genom observationer, diskussioner, reflektioner och beslutstagande med barnen skapas tillsammans en meningsfull och lustfylld miljö.

Idag är det inte barnen som måste anpassa sig till miljön utan tvärtom; det är miljön som får anpassa sig till barnen. Det kommer hela tiden nya barn med nya intressen och miljön måste som allt annat vara föränderlig. Om vi inte medvetet observerar (lyssnar på) vad barnen gör och hur barnen använder miljön, blir det svårt för oss att förstå hur vi skapar en miljö som är intressant och spännande för barnen. (Åberg & Lenz Taguchi, 2005, s.28)

Vidare nämner Åberg och Lenz Taguchi (2005) att förskollärarna inte kan välja bort att lyssna på barnen i förskolan, eftersom verksamheten ska vila på en demokratisk grund i enlighet med läroplanen för förskolan, Skolverket (2016). Barns intressen ska genomsyra verksamheten och saknas barns intresse i miljön så saknas också mening (Åberg & Lenz Taguchi, 2005). Även andra styrdokument behandlar begreppen inflytande och demokrati och presenteras nedan.

Styrdokument

Förskolans läroplan, Skolverket (2016) och UNICEF Sverige (2009) är båda överens om att barn ska ges möjlighet att utvecklas till demokratiska samhällsmedborgare. Läroplanen för förskolan, Skolverket (2016) lyfter att förskolan ska vila på en demokratisk grund, där verksamheten ska utformas efter grundläggande demokratiska värderingar. Den demokratiska verksamheten ska lägga grunden för barnens växande ansvar och intresse för att i framtiden delta aktivt i samhällslivet. UNICEF Sverige (2009) lyfter att barn ska förberedas inför ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle. Förskolans läroplan, Skolverket (2016) nämner att det är förskollärarnas ansvar att förskolan tillämpar ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar. Förskolan ska präglas av ett demokratiskt klimat, där samhörighet och ansvar utvecklas.

Läroplanen för förskolan, Skolverket (2016) trycker på att förskolan ska ansvara för att alla barn på förskolan utvecklar sin förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för förskolans fysiska inomhusmiljö. Dessutom ska förskolläraren ansvara för att varje barn får ett reellt inflytande på verksamheten (a.a).

Barns sociala utveckling förutsätter att de allt efter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. De behov, intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten. (Skolverket, 2016. s. 12)

Vidare nämner förskolans läroplan, Skolverket (2016) att förskolans verksamhet ska ge utrymme för barns egna fantasier, planer och kreativitet i leken och i lärandet, och att förskollärarna ska ansvara för att alla barn i förskolan ges ett reellt inflytande över verksamheten.

I FN:s konvention om barns rättigheter, UNICEF Sverige (2009), lyfts barns rätt att uttrycka sin mening och bli lyssnade till samt barns rätt att få vara en del i beslutsprocessen. Detta understryks även av förskolans läroplan, Skolverket (2016), där det finns strävansmål för förskolan som nämner att varje barn ska utveckla sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation, samt utveckla sin förmåga att ta ansvar för förskolans miljö.

Kapitel fyra i Skollagen (2010:800) behandlar inflytande i förskolan i paragraf nio. Där finns följande citat:

Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad... och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas. (Skollag, 2010:800, 9§)

Begreppet *fysisk inomhusmiljö* behandlas inte i förskolans läroplan, Skolverket (2016), utan använder sig av begreppet *miljö* som oftare syftar till kultur och den sociala miljön. Förskolans läroplan är tolkningsbar och kan tolkas på flera olika sett beroende på arbetslag och dess olika synsätt på förskolans verksamhet. Det är därför inte givet att läroplanen tolkas utefter förskolans fysiska inomhusmiljö, utan istället fokuserar på den sociala miljön i förskolan. Det finns därför en risk att förskolans fysiska inomhusmiljö hamnar i skymundan när det kommer till barns delaktighet och inflytande.

Teoretiska utgångspunkter

Här presenteras studiens teoretiska perspektiv. Studien utgår ifrån ett interaktionistiskt perspektiv samt ett fenomenologiskt perspektiv.

Fenomenologiskt perspektiv

Studien tar sin utgångspunkt i det fenomenologiska perspektivet, eftersom detta perspektiv intresserar sig för individers upplevelser av ett fenomen i relation till omvärlden. Hansson (2011) nämner att fenomenologin kommer från de grekiska orden *phainomenon* (det som visar sig) och *logi* (lära). Fenomenologin är via sin förutsättningslöshet och objektivitet en stabil bas för all vetenskap, det är en systematisk forskning om medvetandets struktur och om hur fenomen uppträder i medvetandet (Hansson 2011). Björklid (1990) lyfter att fenomenologin hänger ihop med det interaktionistiska perspektivet på så sätt att det interaktionistiska perspektivet samspelar med den fysiska inomhusmiljön, medan fenomenologin har fokus på hur den fysiska miljön upplevs.

Interaktionistiskt perspektiv

Björklid (1990) samtalar om att interaktioner mellan individ till individ, individ till inomhusmiljön och inomhusmiljön till individ är en central del i det interaktionistiska perspektivet.

Egidius (1994) förklarar det interaktionistiska perspektivet som en modell för mänskligt beteende. Modellen beskriver och förklarar samspelet mellan individ och omvärld, mellan individens tankar, känslor, fysiologiska processer och beteenden, samt inom hela den komplexa, ständigt pågående interaktionen som omvärlden och den fysiska inomhusmiljön utgör.

Enligt Björklid (2005) innebär det interaktionistiska perspektivet att personliga faktorer och miljöfaktorer befinner sig i ett ömsesidigt samspel. Lärandet sker i samspel med omgivningen, vilket kallas för en interaktionistisk process. Vidare pratar Björklid (2005) om att miljön har en påverkan på människan och människans lärande, men att det även finns ett behov av människan att påverka miljön. En miljö kan upplevas på olika sätt av olika personer, vilket kan medföra svårigheter i det pedagogiska arbetet av miljön. Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2010) nämner att förskolans kvalitet skapas i interaktionen mellan individ och miljö.

SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka förskollärares uppfattning av barns delaktighet och inflytande över den fysiska inomhusmiljön i förskolan. Studien undersöker hur förskollärarna uppfattar barns delaktighet och inflytande i planeringen, beslutstagandet och utformandet av den fysiska inomhusmiljö, samt vilket utrymme barnen ges för delaktighet och inflytande i planering, beslutstagande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö. För att uppfylla detta syfte kommer följande frågeställningar besvaras;

- Hur uppfattar deltagande förskollärare barns delaktighet och inflytande i planeringen, beslutstagandet och utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö?
- Vilket utrymme uppfattar förskollärarna att det finns för barnen på förskolan att få delaktighet och inflytande i planeringen, beslutstagandet och utformandet av den fysiska inomhusmiljön de vistas i?

METODBESKRIVNING

Här presenteras studiens tillvägagångssätt vid metodval, urval av intervjudeltagare, genomförande, databearbetning och analys och etiska aspekter som tagits hänsyn till under studiens gång.

Metod

Under diskussion av metodval ansågs en fenomenografisk kvalitativ undersökning passande för studiens syfte, eftersom förskollärarnas egna uppfattningar är av betydelse. Ahrne och Svensson (2015) nämner att en kvalitativ studie är intresserad av att beskriva, förklara och tolka, vilket passar studien då olika förskollärares beskrivningar, förklaringar och tolkningar av barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö är av vikt. Den fenomenografiska ansatsen hjälper studien att få fram en grund i hur förskollärare upplever fenomenen *barns delaktighet* och *barns inflytande* till sammanhanget planering, beslutstagande och utformande av den fysiska inomhusmiljön på förskolan. Fenomenografi är ett sammansatt ord av de grekiska orden *phainomenon* (det som visar sig) och *grafien* (beskrivning) (Kroksmark, 1990). Med hjälp av den fenomenografiska ansatsen undersöks hur ett fenomen framstår hos informanterna, detta innebär att undersökningen inte nödvändigtvis intresserar sig för hur det egentligen är, utan hur informanterna beskriver det utifrån deras erfarenheter (Larsson, 1986). Fenomenografin uppstod på grund av att det fanns problem i forskningen om pedagogik, då det framkom att det rätta svaret ofta inte fanns för ett visst fenomen utan svaret bildades utav en individs egna erfarenheter och kompetens om fenomenet. Fenomenografin utgår alltså inte från rätta svar eller vad som är sant eller falskt utan får sitt resultat genom att analysera informanters uppfattning om det efterfrågade fenomenet (a.a)

Genom det interaktionistiska perspektivet vill vi undersöka förskollärarnas tänkande och handlande i samspelet med förskolans fysiska inomhusmiljö, samt genom det fenomenologiska perspektivet undersöka förskollärarnas uppfattningar av barns delaktighet och inflytande, samt barnens utrymme av utformandet i förskolans fysiska inomhusmiljö.

Urval

Studien bygger på semistrukturerade, induktiva, intervjuer där en person intervjuas i taget, för att få en fördjupad förståelse för förskollärarnas uppfattningar om studiens syfte. Bryman och Nilsson (2011) nämner att semistrukturerade intervjuer handlar om att söka svar genom det empiriska materialet utifrån en intervjuguide som formulerats innan intervjun och med frågor som enbart är

relevanta för studiens syfte. Det ges även möjlighet till följdfrågor utefter den intervjuades svar. Trost (2010) lyfter att semistrukturerade intervjuer innebär att intervjuerna är halvstrukturerade, det vill säga att intervjun kan vara högstrukturerad medan frågorna kan vara lågstrukturerade, alltså öppna frågor utan svarsalternativ. Kvalitativa intervjufrågor är raka och enkla, men ger komplexa och innehållsrika svar. Enligt Carlsson (1991) innebär det induktiva arbetssättet vid kvalitativa intervjuer att med hjälp av sitt empiriska material ges underlag för en teori eller en hypotes. Undersökningen börjar med datainsamlingen, analyserar det empiriska materialet och utefter vad vi funnit formas en hypotes (Carlsson, 1991). McCracken (1988) nämner att kvalitativa studier ofta omfattar ett litet antal personer, men att dessa ska undersökas desto djupare. För att avgränsa studien kommer intervjuerna hållas inom ramen till en förskola och intervjuerna sker tillsammans med en förskollärare åt gången. Förskolan är för oss sedan tidigare bekant, både förskolans verksamhet och personal, då vi haft vår verksamhetsförlagda utbildning där. Förskolan valdes av anledning till att just denna verksamhet väckt intresset för studiens syfte, det vill säga barns delaktighet och inflytande i planeringen, beslutsfattandet och utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö. Förskollärarna på förskolan har arbetat med detta på ett intressant sätt, vilket gör att det kan finnas potential till informativa intervjuer. I och med att det finns en bekantskap med verksamheten och dess förskollärare sedan tidigare, finns en trygghet till förskollärare och lokaler.

Vid val av personer att intervjua i en kvalitativ undersökning gäller det att få en så bred och noggrann beskrivning som möjligt av det studien vill belysa, och därför välja personer som är så olika varandra som möjligt för att komma åt bredden i uppfattningarna (Hedin och Martin, 1996). På den valda förskolan finns fyra avdelningar med sammanlagt sju utbildade förskollärare. Studien inriktar sig enbart på förskollärares uppfattningar och av denna anledning tillfrågades endast de utbildade förskollärarna på förskolan om deltagande i intervju. Av olika anledningar kunde fem ställa upp. Trots två bortfall av förskollärare kändes studiens intervjumaterial mättat, då intervjusvaren likande varandra mycket och inte tillförde något nytt i de två sista intervjuerna. Tre av de deltagande förskollärarna arbetar på en avdelning med yngre barn och två av förskollärarna arbetar på en avdelning med äldre barn.

Genomförande och forskningsetiska överväganden

Studien utgår från de fyra forskningsetiska principerna i Vetenskapsrådet (2002). Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

I enlighet med informationskravet har informationsbrev skickats ut till de berörda förskollärarna där all viktig information om studien och hantering av empirin finns, etiska förhållningsregler och

kontaktuppgifter samlats (se bilaga 1). Därefter utformades en intervjuguide med sammanlagt nitton grundläggande frågor i anknytning till studiens syfte (se bilaga 2). Trost (2010) nämner att det är intervjuaren som bestämmer innehållet i intervjun, medan det är den som intervjuas som bestämmer ordningen på innehållet. Datum för intervjuerna bokades utefter förskollärarnas önskemål.

Samtyckeskraften lägger vikt vid att deltagarna i undersökningen har rätt att själva bestämma om, hur länge och på vilka villkor de ska delta. De ska kunna avbryta sin medverkan utan att det blir negativa följder, och om vissa frågor känns för privata eller jobbiga av andra anledningar ska dessa inte behöva svaras på. Av denna anledning undertecknades ett samtyckesformulär av samtliga deltagare innan intervjun startade för att ge godkännande om inspelning av intervjun samt att materialet kommer komma att användas i ett forskningssyfte samt publiceras på internet efter godkännande (se bilaga 3). Enligt Trost (2010) är ljudupptagning till en fördel när det handlar om intervjus kvaliteten då intervjuaren bättre kan koncentrera sig på frågorna och svaren. Transkriberingen underlättas också vid ljudinspelat material och empirin blir tydligare och därmed mer sanningsenlig. I samtyckesformuläret framgår även att intervjumaterialet kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att om studiens deltagare inte på något sätt ska kunna igenkännas, och att ingen utomstående någonsin kan ta reda på vilka de deltagande är.

Trost (2010) nämner att platsen som intervjun sker på är viktigt att ta hänsyn till, detta för att skapa trygghet och för att intervjun ska ske ostört. Av denna anledning valdes ett avskilt rum på förskolan där det inte fanns andra personer närvarande. Vid samtliga intervjuer har båda författarna till studien närvarat. Studiens författare har haft samma ansvarsområde i alla intervjuer för att skapa så likvärdiga intervjuer som möjligt samt för att få ett så brett material som möjligt. En av studiens författare leder intervjun medan den andre för anteckningar om miljön runtomkring, sådant som hänt under intervjun, tolkningar, begrepp, uppfattningar, kroppsspråk och dylikt. Trost (2010) nämner att det alltid bör göras anteckningar oavsett om intervjuerna spelas in eller inte, eftersom mycket inte kan fångas upp i ljud. Eftersom båda författarna medverkar under intervjun är förhoppningen att den intervjuade inte känner sig störd av att anteckningar tas eftersom fokus mestadels hamnar hos den som leder intervjun.

Intervjuerna inleddes med generella frågor om utbildningsort och examensår, samt frågor om barngruppens ålder och omfattning. Ordningsföljden på frågorna varierade något från intervju till intervju, men i det stora hela följde de i samma ordning. Följdfrågorna var olika beroende på vad för svar förskolläraren gett. Ifall det fanns behov av ytterligare information eller tydliggörande så följdes förskollärarens svar upp av en följdfråga från intervjuaren. Ibland krävdes följdfrågor som:

"berätta mer om..", "varför..", "hur..", för att tydliggöra hur förskollärarna menade i olika sammanhang. Intervjun avslutades genom en öppen och allmän fråga om det var något annat som deltagande förskollärare ville tillägga eller något som kommit att tänkas på under intervjuens gång.

Enligt konfidentialitetskravet i Vetenskapsrådet (2002) ska studiens deltagares personuppgifter förvaras oåtkomligt för obehöriga. All insamlad data från intervjuer har avidentifierats och finns enbart tillgängligt för studiens författare. Den fjärde och sista etiska principen är nyttjandekravet, som lyfter att uppgifter som samlats in om enskilda personer enbart får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). Datainsamlingen och resultatskrivningen är helt och hållet avidentifierat och används enbart för studien syfte. Förskollärarnas kön, ålder och arbetsplats är irrelevant för studiens syfte.

Samtliga inspelade intervjuer har sedan transkriberats och sammanställts genom analys och kategorisering. Teman och underteman har ringats in och jämförts med varandra.

Databearbetning och analys

Intervjuerna har dokumenterats genom ljudupptagningar och anteckningar. Intervjuerna leddes utav en av studiens författare samtidigt som den andra författaren satt i bakgrunden och antecknade kroppsspråk och sådant som är svårt att återge genom endast ljudupptagning. Ahrne och Svensson (2015) lägger vikt vid att penna och papper är grundläggande teknik som är bra att använda sig av om det är två personer som genomför intervjuerna, då en kan intervjua medan den andra kan anteckna och följa upp spår i intervjun, exempelvis gester, grimaser och annat som inte hörs på en inspelning. Det insamlade materialet transkriberades enligt en ortografisk transkriberingsmetod, vilket, enligt Braun och Clark (2006), innebär att transkriberingarna återger ordagrant vad som sagts i skriftspråk. Även Larsson (1986) ger råd om att transkribera intervjuerna noggrant då det inte går att förlita på att minnas allting av intervjun. De inspelade intervjuerna har därför transkriberats noggrant med pauser, osammanhängande meningar och uttryck som exempelvis *aa* och *mm* finns med. I transkriberingarna har förskollärarna namngetts med siffrorna 1-5 för att helt avidentifiera förskollärarnas kön och ålder, samt för att skapa en tydlighet mellan de olika svaren. Empirin har analyserats utifrån en fenomenografisk analys då det passar studiens kvalitativa material samt teoriförankring. Larsson (1986) påstår att kvalitativa analyser är ett kännetecken för fenomenografin. Det fenomenografiska tillvägagångssättet i analysen innebär att variationen i uppfattningarna beskrivs, där uppfattningar ofta står för det underförstådda. Analysprocessen innebär ett fördjupat arbete i materialet genom att reflektera och konfrontera materialet med varandra. Det handlar om att jämföra svaren med varandra, att söka efter skillnader och likheter

mellan de olika uppfattningarna (Larsson, 1986). Vid analysen av det empiriska materialet har därför förskollärarnas svar ställts mot varandra och jämförts genom både likheter och skillnader.

Ahrne och Svensson (2015) lyfter att ett kvalitativt material bör sorteras, reduceras och argumenteras, och i sorteringen av materialet struktureras citat och meningar upp i olika teman och underteman. Trost (2010) nämner att analys av ett kvalitativt material kan gå i tre grundläggande steg; samla in materialet, analysera data och till slut tolka datamaterialet med hjälp av teoretiska verktyg. Utifrån analysen av studiens empiriska material har olika teman och underteman fångats upp, som också diskuterats, analyserats och jämförts med varandra, och slutligen skapat en fördjupad förståelse för barns delaktighet och inflytande över planeringen, beslutsfattandet och genomförandet av förskolans fysiska inomhusmiljö, hur olika förskollärare upplever att de arbetar med just barns delaktighet och inflytande samt skillnader och likheter mellan förskollärares uppfattningar om barns delaktighet och inflytande. De teman som uppkom genom analysen presenteras närmare i studiens resultatdel. Under framskrivandet av resultatdelen har ordval som *pedagog*, *personal* och *vuxna* använts av de intervjuade förskollärarna, men i studiens resultat kommer dessa översättas med titeln *förskollärare*.

RESULTAT OCH ANALYS

Här presenteras resultat och analys från de intervjuerna som genomförts med fem olika förskollärare på en och samma förskola. Resultaten presenteras i enlighet med studiens syfte, vilket är att undersöka förskollärarnas uppfattning om barns delaktighet och inflytande över planering, beslutstagande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö, samt vad förskollärarnas uppfattningar om vilket utrymme som barnen ges för delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö. Förskollärarna benämns efter siffrorna 1, 2, 3, 4 och 5. Resultatet har strukturerats upp i två olika kategorier; förskollärarnas uppfattning av barns delaktighet och inflytande samt förskollärarnas uppfattning om barnens utrymme. Därefter följer en sammanfattning av resultatet.

Förskollärarnas uppfattning av barns delaktighet och inflytande i planering, beslutstagande och utformande av den fysiska inomhusmiljön.

Analysen av det empiriska materialet gav olika underteman. Under temat *förskollärarnas uppfattning av barns delaktighet och inflytande i planering, beslutstagande och utformande av den fysiska inomhusmiljön* bildade förskollärarnas uttalande två olika underteman; *Närvarande och lyhörda förskollärare* samt *föränderlig verksamhet*.

Närvarande och lyhörda förskollärare

Förskollärarna upplever att deras förhållningssätt påverkar hur stort utrymme barn görs delaktiga i verksamheten. Det är i förskollärarnas förhållningssätt som avgörandet ligger – hur förskollärarna intresserar sig för barnen och deras intressen, huruvida förskollärarna vill hjälpa barnen och huruvida barnen känner sig trygga. Det kompetenta barnet var något förskollärarna nämnde och de upplever att det är viktigt att som förskollärare bära denna barnsyn och ha detta förhållningssätt gentemot barnen.

Sen krävs det ju sånt förhållningssätt också tror jag, att man tycker att barnen är kompetenta och viktiga. Det krävs ju en barnsyn, eller människosyn som man har tänkt igenom. Jag tror jättemycket med barns inflytande ligger i vårt förhållningssätt mot barnen. Först måste de ju känna sig trygga och omtyckta för att de ska våga visa vad de vill göra, och sen måste dem ju känna att de får. (Förskollärare 1)

Det framkommer att förskollärarna på en avdelning är en viktig del av förskolans fysiska inomhusmiljö, eftersom det är deras förhållningssätt som präglar verksamheten och därmed tilliten och förtroende till barnen och att förskollärarna hela tiden ser det kompetenta barnet. Det är av vikt att hela arbetslaget är intresserade av barns delaktighet och inflytande i verksamheten genom att fånga upp barns intressen och behov samt för att reflektera om det tillsammans i arbetslaget. Förskollärarna upplever att det är svårare att se de yngsta barnens intressen, och att det är enklare att göra de äldre barnen delaktiga i beslutstagande eftersom barnen då kan kommunicera verbalt och använda sig av demokratiska beslutsprocesser, vilket blir svårare med de yngsta.

Nu jobbar jag ju mest med ett och tvååringar och det är svårt att rent konkret veta hur man ska ta det vidare, men jag kanske vet att det här barnet gillar att köra med traktor, då försöker jag stimulera det och tillämpa nytt material för att vidare hitta intresse... Jag uppfattar att man kan arbeta på ett annat sätt med de äldsta när det gäller beslutstagande till exempel, för när jag arbetar med de äldre kan jag mer fråga vem vill göra det här eller vem vill göra vad, och då kan man rösta med kapplapinnar eller så. Men med de yngsta är det lite annat och där tror jag att man fortfarande har lite att jobba på för att få dem yngsta barnen ännu mer delaktiga i verksamheten. (Förskollärare 3)

Eftersom det är svårare att göra de yngre barnen delaktiga i utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö, upplever förskollärarna att det är väldigt viktigt att vara närvarande för att kunna se och tolka vad de yngsta barnen vill och deras intressen.

Angående att gå från att se ett intresset hos barnen till att göra det verkligt uttryckte sig förskollärare såhär: "Att det verkligen är liksom.. inte bara att man talar om det, att det verkligen blir någonting av med det. Inte bara att du ser intresset men gör ingenting av det." (Förskollärare 1). Förskollärarna upplevde även att de måste vara uppmärksamma på barnens intressen för att kunna tillföra sådant material som krävs för att barnen ska kunna utforska och utmana sina intressen. Förskollärarna upplever att grundstenen för barnens delaktighet och inflytande i utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö är att som förskollärare vara lyhörd för barns intresse och utformar den efter dem.

Om jag ser till hur vi har utformat miljön här så tycker jag att vi har sett vad barnen är intresserade av... och det har vi försökt lyfta i inomhusmiljön... Vi måste ju vara lyhörda ifall barn pratar om saker som de tycker är spännande.. Vad de gillar att göra hemma eller bara har varit med om... att vi kan lyfta det hos oss på förskolan sen. (Förskollärare 2)

En annan uppfattning som förskollärarna hade är att det är viktigt att vara nyfiken på varje barns intressen, bakgrund och behov. Detta är någonting som förskollärarna bör bli bättre på genom att vara lyhörda, kommunicera med barnen om deras intressen och att vara intresserade av vad barnen kan och vill.

I det empiriska materialet framkom det att förskollärarna i största möjliga mån försöker utmana barnen i deras intressen för att barnen sedan kan fortsätta utforska i den fysiska inomhusmiljön på förskolan som intresserar dem. Det ska inte vara en envägskommunikation eller inmatning av lärandet, utan förskollärare och barn ska utforska och upptäcka tillsammans.

Det viktigaste med barns delaktighet är ju att vi ska arbeta utifrån barnens intressen och behov. Vi håller ju inte på med envägskommunikation eller någon form av inmatande lärande utan vi forskar ju och upptäcker tillsammans, och då är det ju viktigt att dem är delaktiga för annars blir det ju inget medforskande i det pedagogiska arbetet. (Förskollärare 3)

Det är endast en förskollärare som nämner begreppet *medforskande*, däremot kan uppfattningarna underförstått tolkas som att förskollärarna tycker det är viktigt att som förskollärare vara intresserad av barnens intressen, och att genom närvarande och lyhördhet få syn på dessa. Förskollärarna upplever att det är svårare att läsa av de yngsta barnens intressen då de saknar det verbala språket och att det därför krävs mer tid, närvarande och lyhördhet från förskollärarnas sida för att kunna upptäcka dessa.

Föränderlig verksamhet

Utifrån det empiriska materialet framkom att förskollärare upplever att det är för barnen de är i förskolan, vilket betyder att en fysisk inomhusmiljö som nyligen förändrats, kan krävas att förändras igen om de ser att barnens intresse inte stimuleras. Detta upplever förskollärare är en del av förskollärarnas uppdrag.

Ser vi att barnen inte tycker det är roligt längre, intresset har kommit någon annanstans, då måste vi ju vara alerta och ändra inomhusmiljön. Inte bara känna att vi gjorde det för ett litet tag sen, utan även om det är en miljö som vi ser bara håller i två månader och sen ser att det inte blev någonting mer så är det ju vårt uppdrag att ändra den, även om det tas emot lite jobbigt eftersom vi precis gjort om det. Men det är ju därför vi är här, för barnens skull liksom. (Förskollärare 2)

Samtidigt som förskollärarna måste kunna ändra om i den fysiska inomhusmiljön när de ser att ett intresse har svalnat i barngruppen, uppfattar de deltagande förskollärarna att det är enklare att ändra om mer kontinuerligt med de äldre barnen.

I och med att vi arbetar med de yngsta så har de kanske inte varit så länge på förskolan och skulle jag ständigt ändra om den miljön så skulle det bli ganska rörigt och snurrigt för dem också. Men hade jag arbetat med de äldre barnen så hade jag nog ändrat om mer i verksamheten utifrån om det är en barngrupp som klarar av det. (Förskollärare 3)

Förskollärarna uppfattar innebörden av inflytande på olika sätt; "Det krävs att man är lite insatt i barns inflytande så man inte tror att det bara handlar om att de får bestämma lite vad de ska leka med, utan att även allt runtomkring" (Förskollärare 5). Barnen ska få bestämma över större saker än bara vilken färg de får använda och vilken frukt de får ta. Barnen ska även kunna förändra i förskolans fysiska inomhusmiljö men inom vissa ramar.

Det är ju också en liten diskussion där, att barn ska ha inflytande, men det är ju inte så att man menar att de ska ta över och bestämma precis själva för det går ju inte, då mår de ju inte bra, de ska ju må bra. (Förskollärare 1)

En annan upplevelse som förskollärarna har är att hela verksamheten ska kunna vara föränderlig, lokaler, förskollärare med mera, att våga ändra på saker och gå utan för sin bekvämlighet för att hela tiden arbeta för barnets bästa. Det framkom också att förskolechefen har ett ansvar för att vara uppdaterad och delaktig angående barns inflytande och att chefen är positivt inställd till förändring i förskolans fysiska inomhusmiljö, det handlar alltså om hela verksamhetens förhållningssätt. "Där ingår även chefen tycker jag, att hon är med på tåget om barns inflytande och är positiv till att vi ändrar oss och ger oss pengar till att köpa in saker som fattas eller ger oss utbildning." (Förskollärare 5).

Förskollärarnas uppfattning av barns utrymme i planering, beslutstagande och utformande av den fysiska inomhusmiljön

Under temat *förskollärarnas uppfattning av barns utrymme* lyftes begrepp återkommande gånger som bildade två olika underteman; *planering, beslutstagande och utformande* samt *tillgänglighet och tillåtande*.

Planering, beslutstagande och utformande

Det framkommer att förskollärarna upplever att det i grund och botten är förskollärarna som bär ansvaret för planeringen beslutstagandet och utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö. Förskollärarna upplever att det är svårt för de yngsta barnen att kunna utforma en fysisk inomhusmiljö och att de behöver söka efter fler redskap för hur de ska gå tillväga. De upplever också att barns inflytande i utformandet av den fysiska inomhusmiljön ofta blir bristande på grund av tidsbrist och säkerhet, men att barnen gärna får vara delaktiga innan och efter utformandet.

Bestämmer blir det nog vi vuxna som gör för de ser att möblerna kan stå på ett visst sätt så det inte blir farligt. Ofta kanske vi ser att barnen har ett visst intresse och då skapar vi inomhusmiljön. Ibland har vi med barnen på slutändan, men det kan ju vara att man behöver snickra eller måla någonting. Det kanske ska gå lite snabbt för att det ska hinna bli klart, och då har vi inte haft med barnen utan de är ofta med på den sista touchen. (Förskollärare 5)

Det ändå är viktigt att barnen vet om att den fysiska inomhusmiljön förändras, att de är med i processen och inte dyker upp på förskolan en morgon och allting är annorlunda, eftersom då försvinner hela delaktighetsprocessen. Det är svårt att komma på ett konkret exempel upplever förskollärarna utan detta är mest ett önsketänk.

Är det farliga saker som är framme som hammare och spik, då får man ju tänka att de kanske inte ska vara med just då, men i själva utformandet sen i processen, när man lägger dit saker, då vill jag att barnen ska vara med och vara delaktiga. Inte att de ska komma in en morgon och tänka "oj här såg det annorlunda ut" för då har vi nog tappat inflytandet på ett sätt, om de inte är delaktiga. (Förskollärare 2)

I frågan om att göra hela barngruppen delaktiga i planeringen, beslutstagandet och utformandet av den fysiska inomhusmiljön upplever förskollärarna att det är svårt och att de tyvärr inte kan

möjliggöra hela barngruppens delaktighet i alla förändringar, men genom att ta några barn åt gången i olika förändringar arbetar sig genom hela barngruppen och därmed har alla barn blivit delaktiga i något, men inte i allt. Förskollärarna upplever att det finns mycket i inomhusmiljön som sitter i väggarna och att det finns sådant som förskollärarna bestämmer över eftersom de tror sig veta bäst vad som barnen mår bäst av, utan att egentligen ha någon aning. I frågan om hur reellt inflytande skapas i förskolan förekom följande i en av intervjuerna;

Att lyssna på barnen.. att det är dem som är det viktigaste i det här. Det låter ju som självklart men det tror jag inte det är faktiskt. Jag tror det är ofta man faller tillbaka på nått sätt, att vi har gjort det så många gånger så vi vet att det blir bättre, fast man inte har en aning om det egentligen, fast man tror det. Att inte våga släppa taget på det ibland. (Förskollärare 1)

Det är förskollärarna som gör en bedömning om utbytande av material utefter vad de ser att barnen leker med och inte. Barnen får mest inflytande över den fria leken, då de fritt får välja vad och hur de vill leka, upptäcka och utforska. Förskollärarna upplever att det egentligen inte finns något som barnen inte kan vara delaktiga i. De skapar utrymme för barns delaktighet och inflytande i den fysiska inomhusmiljön främst under samtal och diskussionstillfällen under samlingar. I dessa diskussionstillfällen uppstår även demokratiska beslutsprocesser. Demokrati är någonting som förskollärarna uppfattar är viktigt att barnen förstår. Ett barn kan inte alltid få som hen vill om majoriteten vill något annat.

Man får ju ha en diskussion med barnen vad de tänker, och många gånger får man medla. De har många gånger starka viljor och man får hitta en gyllene medelväg någonstans som gör att barnen ändå känner att man har ett inflytande i diskussioner... Det är ju faktiskt så att det inte alltid blir precis som jag tycker utan majoriteten tycker det och då får ju jag foga mig. Det är också ett sätt i barnens utveckling att förstå det. (Förskollärare 4)

En annan aspekt som dykt upp under analysen av det empiriska materialet är att förskolan ska komplettera hemmet, att vara tillgängligt för att undersöka sådant som inte alltid ges möjlighet att undersöka hemma. Förskollärare upplever också att en förskola ska komplettera hemmet och därför inte vara så hemlik som den utformades till förr, istället ser förskollärarna att förskolan ska utformas mer som ett laboratorium, en verkstad för att verkligen få utrymme till att utforska.

Tillgänglighet och tillåtande

Att göra den fysiska inomhusmiljön tillgänglig med tillgängligt material, det vill säga en fysisk inomhusmiljö på barnens nivå blev en gemensam faktor i det empiriska materialet. Barnens behov är ofta att de behöver lägre möbler och material på lägre nivå för att barnen enkelt ska kunna använda det de vill använda utan att be om hjälp. *Tillgänglighet* är ett begrepp som nämns vid flera tillfällen i samtliga intervjuer. Tillgängligheten skapar tillåtande material och tillåtande fysiska inomhusmiljöer, som skapar utrymme för självständighet, delaktighet och inflytande över den fysiska inomhusmiljön. Allt detta upplever förskollärarna hänger ihop. Förskollärarna nämner också att det finns sådant material som inte kan vara lättillgängligt hos de yngre barnen på grund av kvävningensrisken. Barnen ges istället tillgänglighet genom att förskollärarna har placerat ut bilder på otillgängliga materialet för att barnen ändå ska hållas medvetna om att materialet finns om de vill ha det. De yngre barnen använder sig av teckenkommunikation och bilder för att skapa förståelse från båda hållen. Förskollärare pratar om att *äga* sin miljö för att utvecklas till självständiga individer.

Att de får äga sin miljö. Att den är tillgänglig. Tillgängligheten är ju också A och O. Att det här är barnens miljö, att det som är framme här på förskolan får man använda, det här äger vi tillsammans. Barnen kan vara så självständiga som möjligt liksom. (Förskollärare 4)

Förskollärarna har i största möjliga mån valt möbler som är anpassade till barns nivå för att barnen enkelt ska kunna sätta sig och ta sig ner när de själva vill. Soffan som tidigare stod på ben blev mest en plats där förskollärarna satte sig för det var skönt, men nu har dynorna tagits ner på golvet och blivit en soffa i barnens nivå för att det verkligen ska bli tillgängligt och tillåtande för barnen och dess behov, inte förskollärarnas. Förskollärarna har valt möbler av lägre sort för att anpassa efter barnens behov, och att de ibland byter ut mindre bord mot större (till ytan) för att intresset för något specifikt ökat i barngruppen och kräver större utrymme.

För det första tycker jag det är viktigt att det är på barnens nivå, att de kan känna att det är lagom för dem, och att de kan klara ut det här, att ingenting är farligt utan de kan få vara i miljön som de vill. (Förskollärare 1)

Här styrs samtalet in på barnens egna vilja, att de får vara med om de vill, om de är sugna på det för tillfället. ”Alla barnen kan känna att om de vill göra något på ett sätt så ska de kunna göra det.” (Förskollärare 2), vilket underförstått kan tyda på att det finns ett utrymme för barnen att vara delaktiga men att barnen själva måste ta initiativet till den delaktigheten. Förskollärarna uppfattar att det är viktigt att vara ja-sägare till barnen, och att de i största mån försöker undvika att ge ett nej innan de vet vad tanken bakom barnens idéer är. Detta påstår de hänger ihop med tilliten och tillåtandet barn och förskollärare emellan, vilket blir viktigt för att barn ska utveckla självständighet och därmed delaktighet i den fysiska inomhusmiljön på förskolan. ”Vi försöker va öppna, att inte vara nej-sägare, det kan man ju lätt bli annars, utan vara ja-sägare och tänka att det här funkar faktiskt praktiskt, vi kan göra det.” (Förskollärare 4).

Det är lätt som pedagog att säga nej...på ett sätt kan jag tycka att om barnen nu har en bra tanke och ska göra något så behöver jag inte säga nej...utan istället fråga "hur ska du göra nu?" Eller "vad ska du göra nu?" Barn är kompetenta, förklarar jag syftet med varför jag nekar till någonting så kan de ju förstå det. (Förskollärare 3)

Det framkommer av intervjuerna att det inte förekommer många regler om vart material ska vara och vart barnen får leka med vad hos de yngre barnen, eftersom regler kan ta bort mycket av det lustfyllda och tilliten. Här kan vi även se kopplingar mellan tillit och tillåtande, då tillit till barnen skapar en mer tillåtande fysisk inomhusmiljö. Utifrån förskollärarnas uppfattningar har däremot de äldre barnen en mer tydlig, ”stationerad”, fysisk inomhusmiljö med regler om vart material ska vara och vart barnen ska leka med vad. Stationerna är för att skapa tydlighet för barnen och för att barnen ska veta vart material finns och vart det ska vara efter användandet, samt för att skapa tydliga fysiska inomhusmiljöer för att barnen ska se vad barnen kan göra var. ”Vi har tydliga stationer kring vad man gör var på min avdelning... Vi har tydliga miljöer så de ska se vad dem ska kunna göra.” (Förskollärare 4).

Vi har tydliga stationer. När du kommer in till oss ser du tydligt att här är byggen, här har du någon form av familjelek, här kan man sitta och pussla och spela, här inne målar man och ritlar... Alla vi tre som arbetar på avdelningen tycker om tydlighet och vi är ganska, inte stränga, men lite fyrkantiga. Men ser man att det funkar...så självklart litar vi på barnen, att man plockar tillbaka det för nästa barn som kommer. (Förskollärare 5)

Utifrån analys av intervjuerna uppkommer det att förskollärares arbetslag har olika synsätt på material och lekar av ett material, och att det kan vara bidragande till att saker försvinner från barnens utrymme vilket då inte är utifrån barnets bästa utan mer utifrån de vuxnas bästa. Förskollärarna är olika tillåtande inför de olika materialen, och förskolläraren nämner då att materialet inte längre ska vara tillgängligt för barnen. Detta är något som de är medvetna om och arbetar med. Förskollärarna upplever att det är viktigt att ha en tillåtande fysisk inomhusmiljö där barnen kan göra vad de vill, samt tillgängligt material för att barnen inte ska behöva fråga om lov för att använda det de vill använda för tillfället, därför är det också viktigt att barnen vet var materialet finns för att de ska kunna bli självständiga. Av förskollärarnas svar framkommer det att delaktighet hänger ihop med tillgänglighet och tillåtande material. Det ska vara en inspirerande och inbjudande fysisk inomhusmiljö anpassat efter barnen. Barnen ska inte behöva be om saker utan kunna hämta se saker vill använda själva. Tillgänglighet och tillåtande i den fysiska inomhusmiljön är grundläggande för att barnen ska kunna vara delaktig i sin egna fysiska inomhusmiljö. Förskollärarna uppfattar att de fysiska inomhusmiljöerna måste byggas tillsammans med barnen för att utveckla barnens självständighet, att allt är tillgängligt och tillåtande och att barnen får vara med.

Vi måste ju bygga en miljö tillsammans med barnen utefter deras intresse och att den är tillgänglig, att allt material finns i deras nivå, att allt... som man pratar om under dörrhandtaget, att de själva kan välja vad de vill göra, de är på förskolan under sin dag att de blir självständiga...
(Förskollärare 4)

Om barnen inte är delaktiga så är den fysiska inomhusmiljön heller inte tillgänglig, upplever förskollärarna, och hänvisar till diskrimineringslagen och läroplanen för förskolan;

Om barnen inte blir delaktiga i miljön så är den ju inte tillgänglig, och om man ser till diskrimineringslagen som uppdaterades 2015 så är det ju diskriminerande att barn inte får en tillgänglig miljö, och eftersom det står i läroplanen att alla barn ska kunna få delta på sina villkor och utifrån deras behov så måste jag ju tillämpa miljön utifrån den rådande barngruppen. Jag kan ju liksom inte bestämma. (Förskollärare 3)

Det framkommer genom det empiriska materialet att den fysiska inomhusmiljön bör vara könlös, att det ska locka båda könen för att hela barngruppen ska känna sig delaktiga i den utformade

fysiska inomhusmiljön. Det gäller även att få alla barnen att känna att de är delaktiga och får ett inflytande oberoende av bakgrund. Underförstått tolkar vi detta som att alla fysiska inomhusmiljöer på förskolan ska kunna vara tillgängliga och tillåtande för alla, inte rikta in sig specifikt på kön eller bakgrund.

Sammanfattning

Utifrån förskollärarnas uppfattningar uppkommer underteman *närvarande och lyhörda förskollärare, föränderlig verksamhet, planering beslutstagande och utformande* samt *tillgänglighet och tillåtande*. Förskollärarna uppfattar att dessa begrepp är grundläggande faktorer att ta hänsyn till för att kunna möjliggöra barnens delaktighet och inflytande över förskolans fysiska inomhusmiljö.

Under analysen av intervjuerna framkom det att förskollärare har en gemensam uppfattning i fråga om vem som planerar, beslutar och utformar förskolans fysiska inomhusmiljö, de upplever att huvudansvaret ligger hos förskollärarna och att det är förskollärarna som tar hand om utformandet av den fysiska inomhusmiljön, men att barnen får inflytande innan och efter utformandet. Däremot skiljer det sig mellan förskollärare i frågan om varför det är förskollärarna som utför inomhusmiljön på förskolan. Utifrån analysen tycks det också finnas en okunnighet om hur förskollärarna kan möjliggöra hela barngruppens delaktighet i utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö. Förskollärarna upplever att det är svårt att göra alla barn delaktiga i alla moment i utformningen av förskolans fysiska inomhusmiljö, men att alla är delaktiga i någon del. Det framkom även att det tycks vara svårare att ge yngre barn delaktighet och inflytande i utformandet av den fysiska inomhusmiljön eftersom de saknar det verbala språket. Däremot upplever förskollärarna att det krävs en förskollärare med ett förhållningssätt som innebär att vara intresserad av barns intressen, som kan fånga upp dessa genom att vara närvarande och tillåtande för barnen. Tillgänglighet tycks vara A och O i utformandet av den fysiska inomhusmiljön eftersom det är genom tillgängligheten barns delaktighet kommer till uttryck. Förhållningssättet gentemot hur 'strikt' den fysiska inomhusmiljön är varierar mellan yngre och äldre barn. Hos de yngre barnen finns inga direkta regler för vart material och miljöer ska vara, och barnen får ta med sig material runt om i förskolans fysiska inomhusmiljö som de själva vill, medan förskollärarna upplever att de äldre barnen har en mer tydlighet i sin fysiska inomhusmiljö där det framgår vilket material barnen ska använda var, och att barnen använder materialet i den fysiska inomhusmiljö som materialet är tänkt för.

DISKUSSION

Här diskuteras och granskas studiens framskrivna metodval kritiskt liksom dess tillförlitlighet och resultat utifrån frågeställningarna. Dessutom presenteras förslag på vidare forskning. Det övergripande syftet med studien är att undersöka vilket utrymme barnen ges för delaktighet och inflytande i planering, beslutstagande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö, och hur förskollärarna uppfattar barns delaktighet och inflytande i planeringen, beslutstagandet och utformandet av den fysiska inomhusmiljön.

Metoddiskussion

Studiens metodval har utgått från litteratur som varit relevant för studiens syfte och teoretiska tillvägagångssätt. Studien har utgått från en fenomenografisk kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer. Valet av metoden fenomenografisk kvalitativ undersökning har fungerat väl för studien, eftersom studien har tagit del av förskollärarnas uppfattningar av barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö samt förskollärares uppfattning om vilket utrymme barnen ges för delaktighet och inflytande. Studiens resultat har i enlighet med Ahrne och Svensson (2015) beskrivits, förklarats och tolkats utifrån det empiriska materialet från intervjuer med förskollärare. Intervjuer med en förskollärare i taget har också varit passande för studien eftersom det gav mycket individuell information från varje förskollärare. Studien syftade till att undersöka olika förskollärares uppfattning av barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö, och därför blir resultatet mer trovärdigt när förskollärarna intervjuas en och en för att upptäcka likheter och olikheter mellan förskollärarnas uppfattningar. Genom semistrukturerade intervjuer riskerade inte svaren att påverkas av andra förskollärares svar runt omkring.

Studiens trovärdighet tas till utgångspunkt i begreppen reliabilitet och validitet. Reliabilitet handlar om metodens tillförlitlighet samt hur väl studiens syfte och frågeställningar besvaras av undersökningen (Trost, 2010). Under resultatdelen har vi valt att i enlighet med Ahrne och Svensson (2015) strukturera upp intervju svaren utifrån studiens syfte och frågeställningar för att tydligt påvisa att frågorna och svaren håller sig till studiens syfte. Vidare nämner Trost (2010) vikten av att undersökningens tillvägagångssätt bör vara densamma vid varje intervju. Vid intervjutillfällena har vi därför valt att ha en och samma ledare under alla intervjuer, samt en och samma antecknare. Intervjuerna utgick från en intervjuguide med samma frågor till varje deltagare. Intervjuguiden användes som utgångspunkt men följdfrågorna varierade beroende av svaren som förskollärarna gav. En brist i intervjuerna kan vara att studiens författare inte har någon större

erfarenhet av djupintervjuer sedan tidigare, och en testintervju bör därför gjorts i förväg för att förbättra eventuella brister och därmed öka studiens trovärdighet. Trost (2010) nämner att reliabiliteten i undersökningen ska ge samma resultat om den undersöks igen fast under en annan tidpunkt. Dock nämner även Trost (2010) att undersökningar med ett interaktionistiskt synsätt utgår från att hela tiden vara deltagande i processer och då kan det förväntas skilda resultat vid olika tidpunkter. *Kongruens* är en del av reliabiliteten och ett sätt att tillföra tillförlitlighet i en studie, nämner Trost (2010), eftersom det i kvalitativa intervjuer handlar om att ställa ett antal frågor med samma eller liknande innebörd för att förstå alla dess nyanser. Intervjuguiden utgick från 19 grundläggande frågor. Flera av frågorna var relativt lika varandra men med olika meningsuppbyggnader. Tanken med detta var att få så utförliga svar och så mycket information som möjligt från förskollärarna, vilket också gav positivt resultat då vi på detta sätt fick ut flera begrepp och andra synvinklar på barns delaktighet och inflytande i planering, beslutsfattande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö.

Validitet handlar om huruvida studiens syfte verkligen undersökts. I en kvalitativ studie handlar det om att söka svar hos den som blir intervjuad, och det blir därför viktigt att frågorna berör studiens syfte (Trost, 2010). Frågorna i intervjuguiden utgick från studiens syfte och frågeställningar för att skapa ett relevant resultat med stark information gällande det som skulle undersökas i studien.

En möjlig svaghet i studien är underlaget för empirin, då studien endast utgått från fem förskollärares intervjuvar. Det kan diskuteras hur brett studiens resultat blir då alla fem förskollärare arbetar på samma förskola. Däremot var det just denna förskola som studien var intresserad av eftersom den öppnat upp författarnas intresse av barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö. Resultatet är därför bara sanning för just denna förskolan, och inte andra förskolor. Förskollärarna som deltagit i studien kan inte representera en hel population. Bryman och Nilsson (2011) påstår dock att en kvalitativ studie inte har som syfte att bevisa sanningen för en hel befolkning, utan att skapa en djupgående analys utifrån ett fåtal deltagare. Studiens syfte var att undersöka hur förskollärare uppfattar barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö och vilket utrymme barnen ges för detta. Det var inte intressant för just denna studie att undersöka annan personals eller barns uppfattning av samma syfte, vilket kan ha påverkat studiens resultat framförallt när vi undersökt barns delaktighet och inflytande utan att undersöka barnens uppfattning. Det var ett medvetet val att enbart intervjua förskollärare då vi ansåg att det krävs medvetna förskollärare för att inse att det är de som kan möjliggöra delaktighet och inflytande. Förskollärarna har stort inflytande över verksamheten och som ledare måste de dela ut en viss del av denna makt till barnen för att möjliggöra deras delaktighet och inflytande. Vi valde även att grunda studien utifrån en förskola med sju anställda förskollärare, efter att tillfrågat

alla sju förskollärare så var det i slutändan fem av dem som kunde delta. Valet att endast utgå från en förskola var mestadels baserat på att det var just den förskolan som öppnat intresset för den fysiska inomhusmiljön. Valet att inte sprida ut studien till andra förskolor var på grund av att utifrån de fem förskollärarna blev empirin mättad och det fanns inget behov att göra en större spridning. Eftersom studien använde sig av semistrukturerade intervjuer förstod vi att det var viktigt av oss att göra en högkvalitativ intervjuguide med välgrundade frågor som var sammansvetsade med studiens syfte. Trost (2010) nämner att kvalitativa intervjufrågor är raka och enkla, men ger komplexa och innehållsrika svar. I studiens intervjuguide användes öppna frågor med möjlighet för följdfrågor, dessutom fanns ett antal frågor som liknade varandra men även detta var ett medvetet val då vi ville komma tillbaka till syftet samt få en djupare uppfattning. Detta var något som förskollärarna vid vissa tillfällen påpekade och ansåg att de ibland svarade samma sak på frågorna, vilket dock var något vi kunde se få en positiv effekt i studiens empiri då svaren fick ett nytt sammanhang och förskollärarnas svar blev mer tydliga och utförliga.

Resultatdiskussion

Resultatdiskussionen presenteras utifrån studiens frågeställningar. Viktigt att betona är att all information som framkommit från analys av det empiriska materialet genom denna undersökning inte är en given sanning, vilket vi är medvetna om.

Hur uppfattar deltagande förskollärare barns delaktighet och inflytande i planeringen, beslutstagandet och utformandet av förskolans fysiska inomhusmiljö?

Genom analys av intervjusvaren uppkom två underteman under temat förskollärarnas uppfattning av barns delaktighet och inflytande. Dessa två underteman som ringats in och plockats ut ur det empiriska materialet är *närvarande och lyhörda förskollärare* samt *föränderlig verksamhet*. Det gemensamma för förskollärarnas intervjusvar är att centrala begrepp som *intresse, förhållningssätt, närvarande och tillgänglighet* är nödvändiga för att göra barn delaktiga i förskolans fysiska inomhusmiljö. Det absolut viktigaste är, enligt förskollärarna, att ha ett förhållningssätt och en barnsyn där förskollärarna intresserar sig för att se barnens intressen, vilket de gör genom att vara närvarande och lyhörda. För att kunna stimulera barnens intressen upplever förskollärarna att det är av stor vikt att material är tillgängligt och tillåtande för barnen, att förskollärarna har en tillit till barnen att de klarar av att använda saker själva. Delaktighet och inflytande handlar om att bygga upp tillit och självständighet,

enligt förskollärarna. Förskollärarna hade flera uppfattningar om vad delaktighet är respektive vad inflytande är. Det framkom bland annat att det är lättare att göra barnen delaktiga då de kan delta i vardagens aktiviteter medan inflytande kräver att förskollärarna vet vad barnen verkligen vill och ge deras viljor möjlighet att påverka verksamhet. Detta sammanfaller med Johannesen och Sandvik (2009) som nämner att det gäller att vara lyhörd för de uttryck som barnen ger och att sedan skapa inflytande genom att barnens uttryck kan påverka situationer.

Begreppet *fysisk inomhusmiljö* behandlas inte i förskolan läroplan, (Skolverket, 2016), utan använder sig av begreppet *miljö* som oftare syftar till kultur och den sociala miljön. Läroplanen är tolkningsbar, men vi anser att barns delaktighet och inflytande över den fysiska inomhusmiljön är nödvändig för att uppnå läroplanens strävandsmål eftersom verksamheten ska formos efter barn intressen och behov, barns eget ansvarstagande och självständighet samt att barnen aktivt ska delta i verksamheten som vilar på demokratisk grund. Studiens intervjuguide behandlar en fråga utifrån ett läroplanscitat gällande barns delaktighet; "De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten." (Skolverket, 2016, s.12). Förskollärarnas svar i studiens intervjuer har tolkats som att barnens intresse och behov är grundläggande för utformning av förskolans fysiska inomhusmiljö och deras möjliggörande för barns delaktighet och inflytande i förskolan utgick ifrån detta.

Johannesen och Sandvik (2009), Åberg och Lenz Taguchi (2005) och Westlund (2010) lyfter att inflytande inte handlar om att släppa sitt ansvarstagande som förskollärare, vilket är precis det som förskollärarna i vår studie lade vikt vid gällande barns delaktighet och inflytande över förskolans fysiska inomhusmiljö.

Utifrån Dolks (2013) resultat i sin forskning kan vi se likheter men också olikheter till de resultat vi fått fram. Dolk (2013) nämner att delaktighet ofta ses som ett begrepp där barnen får vara med och bestämma, dock inom förbestämda ramar som förskollärare redan byggt upp. Utifrån studiens resultat framkom att förskollärarna uppfattar att barnen får vara med och bestämma, men att det är förskollärarna som i förväg bestämt vad barnen får vara delaktiga i att bestämma om. Dock nämner Dolk (2013) att förskollärarna i hennes studie såg en rädsla i att ge barn för mycket delaktighet då det kan ses som bortskämdhet och att barnen får allt de pekar på. Detta är någonting som inte nämns vid något tillfälle i denna studie, utan snarare tvärtom, rädslan hos förskollärarna låg mer i att de ger barnen för lite delaktighet och inflytande. Det framkommer i studiens resultat att förskollärarna behöver mer verktyg för att kunna möjliggöra barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö ytterligare än vad de redan gör. Sedan Dolks studie (2013) har

delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö utvecklats och blivit nått nytt. Vi har genom studiens resultat tolkat att förskollärarna idag vill ge mer delaktighet och inflytande åt barnen än vad som uttrycktes i Dolks studie.

Förskollärarna i studien förklarar att i enlighet med diskrimineringslagen, SFS (2008:567) ses en otillgänglig inomhusmiljö som diskriminering mot barnen, och i förskolans läroplan, (Skolverket, 2016) lyfts vikten av att barn ska kunna delta i förskolans verksamhet på sina villkor och utefter sina behov.

Hänsyn ska tas till barnens olika förutsättningar och behov. Detta innebär att verksamheten inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte ska fördelas lika... Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. (Skolverket, 2016, s.5)

Skolverket (2016) lyfter också, som behandlats under kapitlet *Styrdokument*, att barns behov och intressen bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten.

Resultatet visar att det inte är upp till förskollärarna att bestämma över den fysiska miljön, utan de måste tillämpa miljön utifrån den rådande barngruppen. I diskrimineringslagen fann vi detta citat; "Bristande tillgänglighet: att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning..." (SFS, 2008:567, 1 kap. 4§). Utifrån citaten ovan från förskolans läroplan och diskrimineringslagen uppfattar vi att diskrimineringslagen har tolkats av förskollärarna på så vis att barnens funktionsnedsättning i detta fall blir dess storlek och saknad av makt gentemot de vuxna, och därför diskrimineras barnen om de inte får tillgång till den fysiska inomhusmiljö som de har rätt till i enlighet med diskrimineringslagen och förskolans läroplan.

Vilket utrymme uppfattar förskollärarna att det finns för barnen på förskolan att få delaktighet och inflytande i planeringen, beslutstagandet och utformandet av den fysiska inomhusmiljön de vistas i?

De underteman som kom fram under detta tema är *planering, beslutstagande och utformande* samt *tillgänglighet och tillåtande*. Det problem som förskollärarna i undersökningen lyfter är att ge barn

möjlighet till delaktighet och inflytande i planering, beslutstagande och utformandet av den fysiska inomhusmiljön är främst språket då de upplever att det är svårt att få reda på ett precist intresse om förskollärarna endast kan tolka det utifrån barnens handlingar och inte vad barnen själva kan ge uttryck för verbalt. Lindblad och Jansson (2016) lyfter att barn ska kunna uttrycka sig och få sin röst hörd genom material, vilket kan kopplas till studiens intervju svar som visar att de använder sig av bilder och tecken för att få syn på alla barns intressen, även de barn som saknar det verbala språket. Genom tecken som stöd ger studiens deltagande förskollärare barnen utrymme att få sin vilja fram och på så sätt möjliggöra barnens delaktighet och inflytande i större utsträckning. Dock var detta inget de visade på att de använde i varken planeringen, beslutstagandet eller utformandet av den fysiska inomhusmiljön, utan tecken som stöd mer var relaterat till rutiner, så som matsituationer, samlingar, toalettbesök och påklädnad. Tidsbristen sågs som ett problem för förskollärarna då de upplevde att en fysisk inomhusmiljö ibland måste göras om snabbt och att det därför är enklare att förskollärarna utformar den själva. Det nämndes också att säkerheten är ett problem för att ge barnen delaktighet, då det under byggnationen av en fysisk inomhusmiljö kan behövas till exempel hammare och spik, vilket kan bli en fara för barnen där olyckor kan inträffa. Detta påstående kan kopplas till Åberg och Lenz Taguchi (2005) som nämner att om förskolläraren ger upp sitt ansvaret som vuxen, skapas en osäker tillvaro för alla i verksamheten. Vi tolkar det som att förskollärarna upplever att barn inte kan vara delaktiga i exakt allting gällande utformandet av den fysiska inomhusmiljön eftersom vissa moment kan innebära fara eller en osäker tillvaro för verksamheten. Studiens resultat visade också på vikten av att vara ja-sägare gentemot barnen, vilket vi tolkar som att ge tillåtande gentemot barnen, och att förskollärarna upplever att om barnen har idéer för hur de tänker använda den fysiska inomhusmiljön till deras olika aktiviteter, så gäller det som förskollärare att ha en förståelse för detta och vara tillåtande så att barnen får möjligheten att göra det de tänkt sig utan att förskollärare som sätter stopp för barnens kreativitet.

I Sheridan, Pramling Samuelssons och Johanssons (2009) resultat utav ECERS kom de fram till att den fysiska inomhusmiljön i förskolor med hög kvalitet ger barn uppmärksamhet på olika sätt, bemöter barnen respektfullt samt ger dem delaktighet. Klimatet är öppet och tillåtande samt präglar kommunikation, interaktion och utmaningar. Förskolorna med hög kvalitet har även en fysisk inomhusmiljö som är rik på material, stimulans och utmaningar (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2009). Utifrån studiens syfte och frågeställningar visar resultatet på att förskolan har god kvalitet gällande barns delaktighet och inflytande, eftersom de ger barnen utrymme att få påverka den fysiska inomhusmiljön som de vistas i på förskolan. I enlighet med Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2009) har studiens deltagande förskollärare upplevt att förskolan har tillgång till material för att stimulera, utmana och utveckla barnens intressen.

Vidare forskning

Det är tydligt att det behövs vidare forskning om ämnet, då barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö inte är ett ämne som fått så stort utrymme och bredd i forskning. Vi upplevde att förskollärarna vid flera tillfällen hade svårt att koppla barns delaktighet och inflytande till den fysiska inomhusmiljön, och kom gärna in på samtalsämnen om annan typ av delaktighet. Det finns en hel del tidigare forskning om barns delaktighet, men bristande forskning på barns delaktighet och inflytande i den fysiska inomhusmiljön i förskolan. Det hade även varit intressant att observera barnen och förskollärarna i den rådande miljön på olika förskolor för att få en bredare uppfattning av hur deras upplevelser av möjliggörandet för barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö faktiskt tas i bruk.

REFERENSER

Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Bergström, M., & Holm, I. (2002). *Rum för delaktighet En studie av en skolas möjligheter att skapa förutsättningar för ungdomars delaktighet*. Linköping: Linköping University Electronic Press

Tillgänglig på Internet: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:508737/FULLTEXT01.pdf>

Björklid, P. (1990). Barn-miljö-samspel. I Fischbein, S., & Björklid, P. (1990). *Individens samspel med miljön: Ett interaktionistiskt perspektiv på pedagogik* (Rapport/ Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, Institutionen för pedagogik, 1990:2). Stockholm: Lärarhögskolan, Inst. för pedagogik.

Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö - en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Bryman, A., & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2. uppl. ed.). Malmö: Liber.

Carlsson, B (1991). *Kvalitativa forskningsmetoder och beteendevetenskap*. Stockholm. Almqvist & Wiksell Förlag.

de Jong, M. (2010). Förskolans fysiska miljö. I: Riddersporre, Bim & Persson, Sven (red.) (2010). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn – makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront.

Egidius, H. (1994) *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur Tillgänglig: <https://www.psykologiguide.se/psykologilexikon/?Lookup=interaktionistisk%20psykologi>

Emilson, A. (2008). *Det önskvärda barnet. Fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Göteborg: Acta Universitatis Gothenburgensis.

Granberg, A. (2004). *Småbarnslek, en livsnödvändighet*. Stockholm: Liber.

Hansson, B. (2011). *Skapa vetande: Vetenskapsteori från grunden* (1. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.

Hedin, A & Martin, C (u.d.) (1996). *En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju*.

Johansson, E., & Pramling Samuelsson I. (2003). Det kompetenta barnet. I: Eva Johansson & Ingrid Pramling Samuelsson (red.), *Förskolan - Barns första skola* (s. 55-82). Lund: studentlitteratur.

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber.

Kennedy, B. (2009). Miljön räcker inte. *Förskolan* nr2/09. Tillgänglig: <https://forskolan.se/miljon-racker-inte/>

Krokmark, T. (1990). *Fenomenografi och lärares didaktik : konturer till en innehållsbeskrivning av lärares undervisningskompetens /*. Göteborg: Institutionen för metodik i lärarutbildningen

Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys: Exemplet fenomenografi* (Teori, forskning, praktik). Lund: Studentlitteratur.

Lindblad, C., & Jansson, A-K. (2016). "Den gör så att en lampa lyser!". I: Linda Linder (red). *Pedagogisk miljö i tanke och handling*. (s.111-130). Hyltebruk: Lärarförlaget

McCracken G. (1988). The long interview. *Qualitative Research Methods* 13. London: Sage Publications.

Pramling Samuelsson, I., & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund : perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. (2 upplagan.). Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, A (2008). *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 2008:567 Diskrimineringslag. Stockholm: Riksdagen.

Skollagen (SFS 2010:800). *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2001). Children's conceptions of participation and influence in pre-school. A perspective on pedagogical quality.

Contemporary Issues in Early Childhood, 2(2), 169–194.

Sheridan, S., Pramling Samuelsson I. & Johansson, E. (2009). *Barns tidiga lärande. En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. (Doktorsavhandling, Göteborg Studies in Educational Sciences, 284). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/20404>

Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I., & Johansson, E. (2010): *Förskolan- arena för barns lärande*. Stockholm: Liber.

Skolverket (2016). *Läroplanen för förskolan Lpfö 98. Reviderad 2016*. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>

Søbstad, F. (2002). *Jaktstart på kjennetegn ved den god barnehagen*. (Publikasjons-serie 2) Trondheim: Dronning Mauds Minne.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

UNICEF Sverige (2009). Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter. Stockholm: UNICEF Sverige.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. ISBN:91-7307-008-4.

Westlund, K. (2010). "Demokrati i förskolan" I B. Riddersporre, & S. Persson (Red.), *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och kultur.

Westlund, K. (2011) *Pedagogers arbete med förskolebarns inflytande. En demokratididaktisk studie*. (Licentiatuppsats, Malmö Studies in Educational Sciences, 2011:21) Malmö: Högskola, 2011. Lärarutbildningen. Tillgänglig: <http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/12262/Westlund%20muep.pdf>

von Wright, M. (2009). *Initiativ och följsambet i klassrummet: en studie i de pedagogiska villkoren för elevers inflytande, delaktighet och välbefinnande*. Örebro: Örebro Universitet.

Åberg, A., & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lysnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Öhman, M. (2009). *Hissad och dissad: om relationsarbete i förskolan*. Stockholm: Liber.

Bilagor

1. Informationsbrev

Förfrågan om att delta i studie om barns delaktighet i förskolans fysiska inomhusmiljö.

Syftet med vår studie är att undersöka barns inflytande över inomhusmiljön i förskolan. Vi vill ta reda på vilket utrymme barnen ges för delaktighet och inflytande i planering, beslutsfattande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö, och hur förskollärarnas uppfattar barns delaktighet och inflytande i planeringen, beslutsfattandet och utformandet av den fysiska inomhusmiljön.

Studien är ett examensarbete på grundnivå och en del av utbildningen till förskollärare vid Jönköpings University. Studien kommer att genomföras med intervjuer under vecka 16 (2018). Intervjun kommer att beröra din uppfattning av barns delaktighet och inflytande vid planering, beslutsfattande och utformande av förskolans fysiska inomhusmiljö. Intervjun beräknas ta cirka 60 minuter, det är viktigt att intervjun sker i en ostörd miljö och på en tid som passar dig. Intervjun kommer att spelas in och skrivas ut i text. Du kommer vara helt anonym i den transkriberade texten. Det inspelade materialet kommer att behandlas säkert så att ingen obehörig kan ta del av den. Resultatet från transkriberingarna kommer att skrivas ut i examensarbetet och efter godkännande publiceras på internet.

All inspelning förstörs efter att examensarbetet blivit godkänt. Vid intresse utdelas en kopia av examensarbetet till dig som deltagit i intervjun.

Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering.

Vi frågar härmed om Du vill delta i denna studie. Besked om deltagande och önskad dag och tid ges helst så fort som möjligt via detta nummer, men senast 11/4 (onsdag v.15)

Ansvariga för studien är Maja Blomqvist och Anton Erickson, handledare Eva Dahlqvist. Har du frågor om studien är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Maja Blomqvist

Student

majablomqvist@live.se

0763383544

Anton Erickson

Student

anton.erickson@hotmail.se

0706668405

Eva Dahlqvist

Handledare

eva.dahlqvist@ju.se

070733068

2. Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat som förskollärare inom förskolan?
- Vart utbildade du dig och när examinerades du?
- Hur ser er barngrupp ut? Ålder och antal?
- Hur ofta förändrar ni den fysiska inomhusmiljön på er avdelning?
- Hur arbetar du i frågan om den fysiska inomhusmiljöns utformning på förskolan?
- Anser du att den fysiska inomhusmiljön har betydelse för barnens utveckling? I så fall hur?
- På vilket sätt tycker du att er fysiska inomhusmiljö stimulerar barnen?
- Hur tror du att de olika rummen påverkar deras utveckling?
- Vad anser du vara viktigt i utformandet av den fysiska inomhusmiljön?
- Vem bestämmer hur den fysiska inomhusmiljön på förskolan ska utformas?
- Vad betyder barns delaktighet och inflytande för dig?
- Hur arbetar du vidare om du ser att barnen intresserar sig för ett specifikt material?
- Anser du att barns delaktighet och inflytande över den fysiska inomhusmiljön ökar barns utveckling?
- I läroplanen (Lpfö98) under rubriker barns inflytande (2.3) så står det att utifrån de behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön. Hur förhåller du dig till det?
- Anser du att det är viktigt att barn får inflytande över den fysiska inomhusmiljöns utformande på förskolan?
- Finns det sådant som barnen får mer inflytande över än annat gällande den fysiska inomhusmiljön?
- Vad kan barnen inte vara med och bestämma över?
- Vad krävs av dig som förskollärare och verksamheten för att ge barn verkligt inflytande?
- Hur möjliggör du hela barngruppens delaktighet i planering, beslutstagande och utformande av den fysiska inomhusmiljön?

3. Samtyckesformulär

Studien som du valt att medverka i kommer behandla hur du uppfattar barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska inomhusmiljö. Intervjun ligger till grund för examensarbetet inom förskolläraryrket, Jönköpings University.

Denna intervju kommer i enlighet med vetenskapsrådets rekommendationer om forskningsetiska principer att behandlas konfidentiellt, d.v.s du som intervjuas kan vara säker på att din identitet inte kommer avslöjas eller kunna identifieras. Den insamlade empirin kommer inte att innehålla några namn eller personuppgifter. Du som väljer att delta i denna studie kan när som helst avbryta ditt deltagande. Resultatet av empirin kommer att publiceras på internet. När arbetet är klart så kommer du om så önskas få ta del av arbetet.

Jag samtycker till att delta i denna studie

Jag samtycker till att intervjun röstinspelas

Jag samtycker till att det som sägs kan komma att citeras

Datum

Underskrift
